

Lokal handlingsplan for forebygging av hatefulle ytringer, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme 2023–2026

Bærum kommune og Oslo politidistrikt

Illustrasjon på forside av Jasmine Corbett

Innhold

Innledning og avgrensning	6
Definisjoner.....	8
Situasjonsbildet og nasjonalt og lokalt planverk	9
Hatefulle ytringer og hatkriminalitet	10
Voldelig ekstremisme	12
Forebyggende arbeid og revidering av plan.....	15
Samordning og koordinering	16
Kunnskap og kompetanse	18
Tidlig innsats og forebygging	20
Hatefulle ytringer på arbeidsplassen.....	21
Oppfølging av konkrete bekymringer og saker	22
Oppfølging av individer ved brudd med ekstreme miljøer	24
Foreldre og foresatte	25
Internettets betydning for hatytringer, hatkriminalitet og radikalisering	26
Sikkerhet og beredskap.....	27
Tiltaksoversikt	28
Lovverk	29

Innledning og avgrensning

---

22. juli 2011 opplevde Norge de verste terrorhandlingene på norsk jord siden andre verdenskrig. 77 mennesker mistet livet i bombeangrepet i regjeringskvartalet og i masseskytingen på Utøya. 10. august 2019 ble Al-Noor moskéen i Bærum angrepet, og Johanne Ihle-Hansen drept. 25. juni 2022 ble to personer drept og mange skadet i en masseskyting i Oslo i forkant av Oslo Pride. Benjamin Hermansen ble drept av nynazister i 2001. Hat kan ta liv.

Hensikten med denne planen er å videreføre det forebyggende arbeidet mot hatefulle ytringer, hatkriminalitet, og voldelig ekstremisme på tvers av Bærum kommune og Oslo politidistrikt, Bærum.

Bærum kommune og (daværende) Asker og Bærum politidistrikt vedtok sin første lokale handlingsplan mot ekstremisme i 2015. Planen ble utarbeidet med utgangspunkt i den nasjonale handlingsplanen og tok primært sikte på å styrke det forebyggende arbeidet knyttet til ekstremisme. Planen ble revidert i 2018 og inkluderte en videreutvikling av eksisterende tiltak, samt nye. Planen fra 2018 fikk tittelen *Handlingsplan mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme* og anerkjente i større grad behovet for å styrke tiltakene som retter seg mot hatefulle holdninger og ytringer, samt sammenhengen disse kan ha til voldelig ekstremisme. Ved nåværende revidering utvides begrepene i tittelen til også å gjelde hatefulle ytringer. Ikke alle hatefulle ytringer er straffbare og inngår i begrepet *hatkriminalitet*, men hatefulle ytringer inngår likevel i det forebyggende mandatet foreslått i denne handlingsplanen.

Revideringen av denne handlingsplanen innbefatter å videreføre det eksisterende arbeidet, samt avvikle og utvikle tiltak i tråd med kunnskap og kjennskap til utfordringsbildet. Planen fremmer forslag til tiltak basert på erfaringer lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Hat og ekstremisme er en utfordring som krever innsats på flere nivåer. Bærum's lokale handlingsplan knytter seg opp mot nasjonale handlingsplaner og kommunens arbeid vil gå i takt med regjeringens utvikling av tiltak samt eventuelle endringer i utfordringsbildet. Handlingsplanen vil i så måte være et dynamisk dokument. Det redegjøres for de konkrete tiltakene i planen. Tiltakene skal ha en klar ansvarsdeling og iverksettes innen fastsatte frister. Denne handlingsplanen omhandler det forebyggende arbeidet på tvers av Bærum kommune og Oslo politidistrikt ved Bærum politistasjon¹

Hatefulle ytringer defineres her som krenkende og truende ytringer som retter seg mot personer eller grupper på bakgrunn av etnisitet, religion eller livssyn, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet eller nedsatt funksjonsevne. Hatefulle ytringer rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger. Hatefulle ytringer kan være straffbare og defineres da som hatkriminalitet. Hatkriminalitet inkluderer handlinger motivert av hat eller negative fordommer mot ovennevnte grupper.

Voldelig ekstremisme er aktiviteten til personer og grupperinger, som er villige til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål. Hatefulle holdninger og ytringer kan skape grobunn for ekstreme handlinger, men det er viktig å påpeke at det ikke er en nødvendig sammenheng mellom ytringer, holdninger og handling. De fleste mennesker med ekstreme holdninger vil aldri selv utøve vold og personer kan uttrykke seg hatefullt mot grupper uten å støtte bruk av vold mot disse.

Både for Bærum kommune, Oslo politidistrikt og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) kan det være vanskelig å oppstille grensegangen mellom legale ytringer og straffbare krenkelser. Oslo politidistrikt og PST skal forebygge, avverge, etterforske og påtale straffbare forhold, herunder hatkriminalitet og voldelig ekstremisme. Oslo politidistrikt presiserer at de ikke skal være et holdningspoliti. De skal ikke begrense ytringsfriheten eller religionsfriheten som er nedfelt i lovverket, men beskytte denne for personer og grupper som opererer legalt.

---

¹ I planen vil begrepet Oslo politidistrikt eller politiet bli brukt. Det presiserer at det da vises til Oslo politidistrikt, Bærum.

Bærum kommune har et bredere mandat. Kommunen skal forebygge hatytringer, hatkriminalitet, vold og ekstremisme. Barnehager, skoler, fritidsklubber m.m. bygger på et verdigrunnlag hvor hat og ekstremisme ikke har noen plass. I skolen og i samfunnet for øvrig står ytringsfriheten og religionsfriheten sentralt sammen med andre verdier som er nedfelt i lovverk og læreplaner.

Kommune og politi skal ha en aktiv og utstrakt rolle i sitt forebyggende arbeid. Det understrekes samtidig at utfordringene ikke kan løses av disse alene og at alle, som medborgere i samfunnet, har et ansvar for å forebygge hatefulle ytringer, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme.

Lisbeth Hammer Krog
Bærum kommune ordfører

Gry Lene Sem
Oslo politidistrikt, leder enhet vest

Definisjoner

Definisjoner og begreper:

(Kilder: Regjeringens handlingsplan, PST og Oslo kommune/ SaLTos veileder)

Radikalisering

Radikalisering forstås her som en prosess der en person utvikler aksept for eller vilje til aktivt å støtte eller delta i voldshandlinger for å oppnå politiske, ideologiske eller religiøse mål.

Radikalisatorer

En som trekker andre inn i (en radikaliseringsprosess til) ekstremisme.

Hatefulle ytringer/ hatytringer/ hatprat

Likestillings- og diskrimineringsombudet definerer hatytringer som nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende ytringer som rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på kjennetegn- som for eksempel etnisitet, religion, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet og alder.

Hatkriminalitet

Oslo politidistrikt definerer hatkriminalitet som: «[...] straffbare handlinger som helt eller delvis er motivert av negative holdninger til en persons faktiske eller oppfattede etnisitet, religion, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk og/eller nedsatte funksjonsevne. Likestilt er også straffbare handlinger, motivert av negative holdninger, begått mot personer hvis politiske engasjement berører de nevnte kategorier.»

Hatytringer og hatkriminalitet kan forstås som størrelser på et kontinuum fra lovlige til straffbare. I tillegg overlapper de to fenomenene fordi hatytringer kan være straffbare og dermed omfattes av begrepet hatkriminalitet. (Rapport, LDO)

Ekstremisme

Med ekstremisme mener PST aksept for bruk av vold for å oppnå politiske, religiøse eller ideologiske mål. En ekstremist aksepterer bruk av vold, men bruker ikke nødvendigvis vold selv.

Voldelig ekstremisme

Regjeringen forstår voldelig ekstremisme som aktiviteten til personer og grupperinger, som er villige til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål.

Situasjonsbildet og nasjonalt og lokalt planverk

Mål for arbeidet

Kommune og politi har ulike roller og mandat i forebyggingsarbeidet. Politiet har i sitt mandat at de skal forebygge radikaliserings- og voldelig ekstremisme. Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) skal forebygge terror. Å sikre et inkluderende og mangfoldig Bærumsamfunn er et grunnleggende mål i kommunens samfunnsdel.

Sammen vil vi jobbe for et Bærumsamfunn:

- der alle, uavhengig av hvem de er, hvem de elsker eller hva de tror på, kan leve gode og trygge liv med fravær av hat og hets.
- med **åpen og trygg samfunnsdebatt som gir rom for** meningsbryting og ulikhet
- der radikaliserings- og terror ikke skjer.

Hatefulle ytringer og hatkriminalitet

Nasjonalt planverk

Hatefulle ytringer har fått mye fokus det siste tiåret. Regjeringen retter oppmerksomhet mot hatefulle ytringer og hatkriminalitet, diskriminering, antisemittisme og muslimhets gjennom flere handlingsplaner og strategier. I 2016 la regjeringen frem en nasjonal strategi for forebygging av hatytringer på bakgrunn av omfanget av hatefulle ytringer knyttet til kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, nedsatt funksjonsevne eller seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Strategien vektlegger viktigheten av gode møteplasser, forebygging gjennom skole og utdanning, rettssystemets håndtering av straffbare hatefulle ytringer, arbeidsplasser som arena for hatefulle ytringer, sikre en mangfoldig mediesektor og behov for mer kunnskap og kompetanse. Noen ytringer er forbudt etter norsk lov og skal straffeforfølges. Regjeringen påpeker at offentlige myndigheter og undervisningsinstitusjoner har et særlig ansvar for aktivt å forebygge hatefulle ytringer og sørge for at personer som utsettes for dette får oppfølging.

Årsaker og konsekvenser

Hatefulle ytringer har flere tilgrensende begreper som hatprat, hets, rasisme, sjikane og mobbing. Negative holdninger, gruppefiendtlighet, mobbing med mer kan forklares med individuelle og sosiale faktorer. Det kan handle om tilhørighet, identitet og marginalisering.

Oslo politidistrikts rapportering for 2021² viser noen fellestrekk ved personer som blir anmeldt for hatkriminalitet (der disse er identifisert). Oppsummert er de fleste gjerningspersoner voksne menn, født i Norge og har norsk statsborgerskap. Unntaket er innenfor hatkriminalitet motivert av seksuell orientering, der flertallet av de kjente gjerningspersonene er under 30 år. Det fremkommer i rapporteringen at cirka en tredjedel fremstår som ruspåvirket, noen ganger i kombinasjon med psykiske utfordringer. Tallene indikerer at det er flere kjente mistenkte i hatkrimanmeldelser som står utenfor arbeidslivet, enn det som gjelder for befolkningen generelt.

Å bli utsatt for hatefulle ytringer kan oppleves som krenkende, skremmende og svært nedverdiggende. Det kan også føre til angst, depresjon, selvforakt, søvnproblemer og konsentrasjonsproblemer. Å være vitne til hatefulle ytringer kan ha de samme konsekvensene som det å være utsatt selv. Et kjennetegn ved hatefulle ytringer er at de rammer flere enn bare mottakeren. De skiller seg dermed fra andre negative ytringer ved at de direkte eller indirekte formidler et budskap overfor en større gruppe. Dermed kan andre som identifiserer seg med mottakeren eller deler samme gruppetilhørighet som vedkommende, oppleve at ytringen også er rettet mot dem³

Situasjonsbildet nasjonalt og lokalt

Nasjonalt kompetansemiljø innen hatkriminalitet ble lansert 22. oktober 2021. Kompetansemiljøet er lagt til Oslo politidistrikt (OPD) med mandat om å heve kompetansen på hatkriminalitet i politiet nasjonalt, samt bistå alle landets politidistrikt med kunnskap og veiledning i denne type saker. Det har vært en jevn økning i antall anmeldte saker på hatkriminalitet i Oslo politidistrikt de senere årene. Totalt ble 325 forhold kodet som hatkriminalitet i Oslo politidistrikt i 2021. Dette er en økning på 11% fra 2020, da antallet var 287 forhold. Som tidligere år er den største kategorien etnisitet, med noe over halvparten av alle anmeldte forhold. Seksuell orientering har økt, mens religion har gått ned. Tallene er imidlertid så lave, og utslagene fra år til år så små, at det ikke er grunnlag for konklusjoner om årsak. Det antas at det er store mørketall på feltet fordi mange velger å ikke anmelde forholdene.

I etterkant av terrorangrepet i 2019, ble fokuset på muslimhets og rasisme forsterket, også lokalt. Bærum kommune og Oslo politidistrikt hadde lite kunnskap om omfang av hat, hets og negative opplevelser for minoritetsgrupper i Bærum. Det var også lite kunnskap lokalt om befolkningens holdninger til ulike minoritetsgrupper i Bærum. I 2020 startet kommunen og politiet en kartlegging av ovennevnte. Kartleggingen ble gjort innenfor rammene av prosjektet Tryggby og resulterte i en rapport [tryggby-rapporten.pdf \(www.baerum.kommune.no\)](https://www.baerum.kommune.no/tryggby-rapporten.pdf).

---

2 [Anmeldt hatkriminalitet i Oslo politidistrikt i 2021](#)

3 [Konsekvenser av hatytringer | Bufdir](#)

Kartleggingen var todelt og viste følgende:

1. Kartlegging av hatefulle holdninger i befolkningen og opplevd hat, hets og vold

Ipsos gjennomførte på oppdrag for Bærum kommune, en spørreundersøkelse med formål om å kartlegge hatefulle holdninger og ytringer i befolkningen mot de definerte minoritetsgruppene i Bærum. I tillegg inneholdt undersøkelsen et spørsmål knyttet til egne erfaringer med hat, hets, vold og krenkelser i Bærum. Oppsummert viser undersøkelsen at majoritetens holdninger til de ulike minoritetsgruppene i det store og hele fremstår som positive eller nøytrale. Det er en tendens til at flere har negative holdninger til gruppen kjønnsidentitet/ kjønnsuttrykk som bryter med omgivelsenes forventninger, eks. trans og de andre definerte gruppene. På spørsmål om hva en selv har vært utsatt for, svarer 46 prosent av informantene som er født i utlandet, at de har vært utsatt for hat, hets, vold eller krenkelser på bakgrunn av landbakgrunn.

2. Kartlegging av minoritetsgruppenes opplevelse av hatefulle ytringer og handlinger i Bærum.

Kartleggingen ble gjennomført ved en kommunal spørreundersøkelse og ved kvalitative intervjuer gjort av kommunen og politiet. Undersøkelsene viser at flere fra minoritetsgruppene utsettes for hatefulle ytringer og handlinger, at det skjer på flere områder i samfunnet og at det ikke er entydige kjennetegn på hvem som kan være utøver. Funn fra både intervjuene og den kommunale undersøkelsen viser at personer som har vært utsatt for straffbare hatefulle ytringer sjeldent anmelder forholdet. Årsakene de oppgir til dette er blant annet forhold som lav tillit til politiet, manglende kunnskap om at saken kan anmeldes og at en ikke ønsker å bruke politiets ressurser. Andre funn fra intervjuene viser at hatefulle ytringer og handlinger ofte forklares med manglende kunnskap om mangfold og minoriteter, både hos lærere, offentlige tjenesteytere, politi og befolkningen generelt.

Oslo politidistrikt jobber med å avklare hva som er straffbare, hatefulle ytringer. I Bærum har tallene for anmeldt hatkriminalitet ligget rundt 15 saker i året, de siste 7 årene. Dette er nesten dobbelt så høyt som da politiet startet å kartlegge denne typen saker i 2016, men fortsatt lavt i forhold til resten av Oslo politidistrikt. I sakene som anmeldes oppgis oftest hudfarge/etnisitet og religion som motiv bak de hatefulle ytringene/handlingene. Det antas at det er store mørketall. Det bekreftes i Tryggby kartleggingen at det fortsatt er få som anmelder hatytringer og hatkriminalitet. Mange er usikre på om det de er utsatt for, er straffbart, og mange tror ikke det vil nytte å anmelde.

Voldelig ekstremisme

Nasjonalt planverk

Regjeringen la i juni 2014 frem en handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme utarbeidet i samarbeid mellom statsministerens kontor og ni departementer. Planen ble revidert i 2020 og oppdateres jevnlig. Planen vektlegger viktigheten av å styrke det forebyggende arbeidet, behov for mer kunnskap, mer samarbeid og bedre koordinering. Målet er å fange opp personer i risikozonen så tidlig som mulig, og møte dem med tiltak som virker. Regjeringen ønsker en bred innsats for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme, og viser til at det er nødvendig med tidlig innsats fra en rekke aktører for å øke mulighetene for å lykkes i det forebyggende arbeidet.

Årsaker til ekstremisme

Forskning og teori om tilslutning til ekstreme grupper og fremmedkrigervirksomhet viser at bildet er sammensatt og kan begrunnes i individuelle og samfunnsmessige faktorer. Drivkrefter og motivasjonsfaktorer kan variere. Bjørgo (2015)⁴ identifiserer fire hovedtyper av personer som ender opp som terrorister, og påpeker viktigheten av å tilpasse det forebyggende arbeidet deretter.

1. *De ideologiske aktivistene* er primært drevet av politiske og ideologiske motiver, og er ofte ressurssterke og idealistiske.
2. *Medløperne* er først og fremst drevet av et ønske om tilhørighet, vennskap og beskyttelse.
3. *Eventyrerne* involverer seg i voldelig ekstremisme først og fremst for å oppleve spenning.
4. *De sosialt frustrerte* har ofte en problematisk familiebakgrunn, og kan ha traumatiserende opplevelser bak seg.

Mange forebyggingsstrategier tar utgangspunkt i faktorer som utenforskap og marginalisering. Som beskrevet i regjeringens veileder: «Felles for mange personer som søker seg til ekstremistiske miljøer er en opplevelse av utenforskap; å ikke passe inn eller følelsen av å mislykkes på skolen, blant klassekamerater, i arbeidslivet, i lokalmiljøet eller i samfunnet». Forebyggingsstrategiene som retter seg mot disse forklaringsmodellene inngår i den sosiale forebyggingsmodellen innenfor kriminalitetsforebygging som tar utgangspunkt i at kriminelle handlinger er et utslag av blant annet dårlige oppvekstvilkår, marginalisering, negative miljøer eller rus⁵. Strategiene for å motvirke kriminalitet i denne forståelsesrammen vil typisk basere seg på å minske individuelle risiko- og sårbarhetsfaktorer og å styrke såkalte beskyttelsesfaktorer.

Situasjonsbildet nasjonalt og lokalt

Den sikkerhetspolitiske situasjonen og trusselbildet i internasjonal og europeisk sammenheng endrer seg i takt med hendelser i verden og vil dermed påvirke trusselnivået her hjemme. I Norge er det Politiets sikkerhetstjeneste (PST) som vurderer og justerer trusselnivået ut fra det totale trusselbildet. PST presenterer hvert år en nasjonal trusselvurdering. Trusselvurderingen er med på å danne grunnlaget for forebygging og håndtering av bekymringer knyttet til personer og miljøer der ekstreme og hatefulle tanker får vokse frem.

I PSTs trusselvurdering for 2023 vurderes det som mulig at både ekstreme islamister og høyreekstreme vil forsøke å gjennomføre terrorhandlinger i Norge i det kommende året. Digitale plattformer vil være viktige radikaliseringsarenaer, og økende globalisering bidrar til at det stadig er lettere å komme i kontakt med internasjonale nettverk og ekstreme organisasjoner, noe som igjen øker faren for angrep. Gjennomførte angrep vil også kunne inspirerer og ha en viss smitteeffekt.

---

4 [Hvem blir terrorister? – Ytring \(nrk.no\)](#)

5 Bjørgo, T. (2011). Strategier for forebygging av terrorisme, del 1 i T. Bjørgo (red.) Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet. Oslo: PHS Forskning 2011: 1

I temarapport: "Mindreårige involvert i terrorrelaterte handlinger" fra 2021 står det at "vi kan forvente at mindreårige, kanskje også oftere enn nå, vil bli involvert i terrorrelaterte handlinger i årene fremover". I Eupropols årlige "Terrorism Situation Trend Report" påpekes den samme bekymringen knyttet til stadig yngre menn som deltar i planlegging og gjennomføring av terrorangrep. I liket med PST viser de til at lukkede apper og fora på nett vil være sentralt i radikaliseringsprosesser fremover.

Utfordringsbildet lokalt viser at det de siste årene har vært en jevn nedgang i bekymringer knyttet til mulig radikalisering. Bekymringene gjelder både høyreekstremisme, ekstrem islamisme og antistatelig ekstremisme med noe overvekt av bekymringer knyttet til høyreekstremisme.

I Bærum viser utviklingen de siste to årene at det har vært en økning i bekymringer knyttet til ungdommer under 18 år. I hovedsak dreier det seg om unge gutter og bekymringer knyttet til høyreekstremt tankegods. Flere av disse ungdommene er aktive i lukkede grupper og fora på nett. Gruppene brukes blant annet til spredning av propaganda, rekruttering og deling av både trusler, hatefulle ytringer og "memer" (humortegninger med rasistisk eller krenkende innhold). Å jobbe mot hatytringer og hatkriminalitet er derfor viktig for å forhindre at flere unge radikaliseres.

Dagens utfordringsbilde preges også av å forholde seg til landskapet mellom psykiatri og ekstremisme. Samhandling mellom helsetjenestene og politiet er avgjørende for å forhindre at personer som kan falle inn under begges mandat ikke fanges opp før de gjennomfører en alvorlig voldshandling.

Forskning på årsakssammenhengen eller sammenfall mellom psykiske lidelser og radikalisering og voldelig ekstremisme har fått økt oppmerksomhet de siste årene. Av flere grunner er dette et komplisert forskningsfelt. Utviklingen av både psykiske lidelser og radikalisering, oppstår som følge av komplekse prosesser, både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Forskning har vist at det ikke er en konkret diagnose som er typisk for terrorister. Det er imidlertid noen diagnoser som har fått noe økt oppmerksomhet, som autismespekterforstyrrelser og psykoselidelser ⁶. Politiet har de siste årene opplevd en økning i bekymringer om radikalisering der individene det meldes bekymring om har en utviklingsforstyrrelse.

Relevant nasjonalt planverk:

Flere nasjonale handlingsplaner og strategier omhandler hatefulle ytringer, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme. Denne lokale handlingsplanen bygger på mange av de samme innsatsområdene som er forankret på nasjonalt plan.

[Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme \(regjeringen.no\)](#)

[Strategi mot hatefulle ytringer \(regjeringen.no\)](#)

[Handlingsplan mot antisemittisme 2021-2023 –en videreføring \(regjeringen.no\)](#)

[Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion 2020–2023](#)

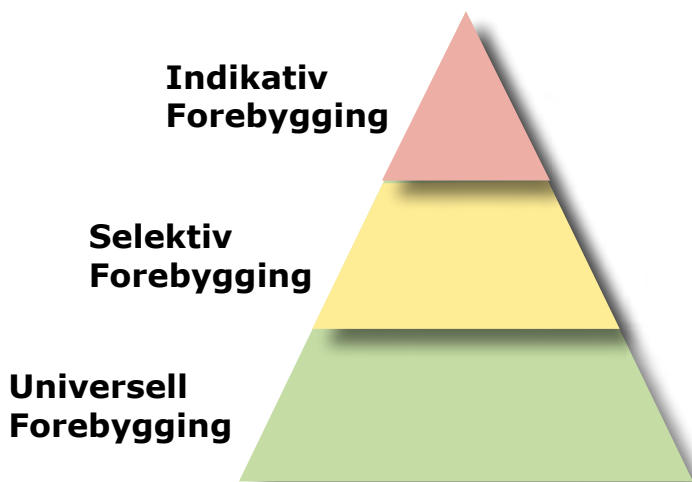
[Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer 2020-2023 \(regjeringen.no\)](#)

[Handlingsplan LHBTIQ Trygghet, mangfold og åpenhet \(regjeringen.no\)](#)

Forebyggende arbeid og revidering av plan

Denne planen inneholder konkrete tiltak som skal bidra til å forebygge hatefulle ytringer, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme. Det generelle «byggende» arbeidet som gjøres hver dag i trygge og gode barnehager, skoler og samfunnet ellers, er ikke omhandlet i denne planen. Endringene i denne handlingsplanen dreier seg primært om et sterkere søkelys på forebygging av hatefulle ytringer og hatkriminalitet (Tiltak 7 og 8). I tillegg foreslås tiltak som i sterkere grad skal styrke det tverrfaglige samarbeidet i forebyggingsarbeidet (Tiltak 1, 3 og 13). Forebyggende arbeid kan deles inn i tre nivåer som viser til ulike formål og ulike målgrupper; universell, selektiv og indikativ forebygging.

Forebyggingstrekanten

Universell forebygging omfatter innsats rettet mot hele befolkningsgrupper.

Selektiv forebygging er tiltak rettet mot grupper med kjent og/eller forhøyet risiko for å utvikle problemer. Tiltakene her skal motvirke negativ utvikling hos barn og unge og/eller deres foreldre.

Indikativ forebygging er tiltak rettet mot individer med høy risiko eller klare tegn på problemer.

(Rundskriv Q-16/2013 Forebyggende innsats for barn og unge)

Tiltakene i denne planen er farget i grønn, gul og rød og indikerer tiltakets forebyggende nivå; formål og målgruppe. Nye tiltak er merket med NY.

Samordning og koordinering

Tiltakene i denne planen fordrer samarbeid og koordinering mellom en rekke aktører innen kommune, politi, fylkeskommune, frivillige organisasjoner, trossamfunn med flere.

SLT-koordinator

SLT er en modell for samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak i kommunene. I Bærum kommune er arbeidet knyttet til ekstremisme forankret i SLT styret for Bærum. SLT koordinator er sentral i arbeidet og arbeider tett med tjenester knyttet til barn og unge, grunn- og videregående skole, tjenester knyttet til helse og sosial, politi og PST. Hovedsakelig rettes SLT arbeidet mot personer under 18 år eller opp til 23 år. SLT styret i Bærum har besluttet at arbeidet knyttet til ekstremisme skal favne alle individer uavhengig av alder.

Politiet, radikaliserings og mangfold

Oslo politidistrikt har i dag radikaliseringskontakter og mangfoldskontakter på alle politistasjoner i distriktet. Radikaliseringskontaktene er kommunens kontakt ved bekymring tilknyttet ekstremisme, og skal håndtere bekymringer, gi råd og veiledning i saker og videreformidle henvendelser til riktige instans. Radikaliseringskontaktene er også kommunens kontaktpersoner opp mot PST. Radikaliseringskontaktene jobber også med kunnskapsspredning gjennom foredrag og har en rådgivende funksjon opp mot politirådene, lokale samarbeidsaktører og SLT. Oslo politidistrikt har en sentral radikaliseringskoordinator som sikrer samordning mellom radikaliseringskontaktene i politidistriktet. Mangfold i politiet handler om deltakelse og legitimitet, men også om verdiskaping og ressursutnyttelse. En mangfoldskontakt skal skape dialog, bygge tillit og bidra med råd og veiledning til relevante interne og eksterne/tverretatlige samarbeidspartnere. Deres rolle er å være brobyggere inn mot ulike etniske og religiøse minoriteter, urfolk, nasjonale minoriteter, personer med innvandrerbakgrunn, LHGBTIQ+-miljøet og personer med nedsatt funksjonsevne. I tillegg skal de bidra til økt kulturforståelse både internt og eksternt.

Konsultasjonsteam ekstremisme Bærum

Våren 2022 ble det etablert et konsultasjonsteam i Bærum. Konsultasjonsteamet er et nettverk av representanter med kompetanse på ulike fagfelt og består av representanter fra kommunale tjenester, eksterne samarbeidspartnere og Oslo politidistrikt. Formålet med konsultasjonsteamet er at tjenestene kan drøfte utfordringer og utveksle erfaringer knyttet til forebygging av hatkriminalitet, radikaliserings og voldelig ekstremisme. I hovedsak skal bekymringer knyttet til hatkriminalitet, radikaliserings og voldelig ekstremisme løses av den enkelte tjeneste og/ eller i tverrfaglig samarbeid, på lik linje med håndtering av ordinære bekymrings saker. Ved behov for veiledning og drøfting, anonymt eller med samtykke, kan konsultasjonsteamet benyttes. Konsultasjonsteamet er en arena for kunnskapsdeling, tverretatlig drøfting og erfaringsutveksling som skal bidra til bedre samhandling i komplekse saker.

Dialogforum

Bærum kommune vil fortsette arbeidet med å gå i dialog med blant annet frivillige organisasjoner og trossamfunn. Kommunen har etablert et dialogforum med formål om å styrke samarbeidet på tvers av de frivillige organisasjonene og trossamfunnene. Det holdes faste møter i året, samt arrangeres informasjonskvelder til større deler av befolkningen. Disse møtene benyttes også til en felles oppdatering mellom kommune, politi og organisasjonene rundt utfordringer knyttet til radikaliserings og voldelig ekstremisme. Dialogforumet må sees i sammenheng med Tryggby-prosjektet der flere frivillige organisasjoner er involvert.

Tryggby-prosjektet

Bærum kommune deltar i et samarbeidsprosjekt sammen med flere norske byer, initiert av Nordic Safe Cities og Gjensidigestiftelsen. Tryggby-prosjektet er tuftet på samarbeid og samhandling mellom kommuner og sivilsamfunnsaktører i det forebyggende arbeidet. Stiftelsen 10. august er en aktør i Tryggby-samarbeidet, og flere organisasjoner har vært en viktig del av prosjektets oppstartsfasen. Bærum kommune og Oslo politidistrikt ønsker å etablere en bred plattform med sivilsamfunnsaktører for å forebygge hatefulle ytringer og hatkriminalitet i Bærum. Arbeidet med å etablere denne plattformen videreføres. Aktørene skal sammen utvikle forebyggende tiltak

Bærum kommune	<p>NY Tiltak 1 Konsultasjonsteam ekstremisme Bærum</p> <p>Konsultasjonsteam ekstremisme Bærum, møtes jevnlig for å drøfte utfordringer, motta informasjon om utfordringsbilde/trender og for å utveksle erfaringer knyttet til forebygging av hatkriminalitet, radikaliserings og voldelig ekstremisme. Hver representant i konsultasjonsteamet representerer en tjeneste/institusjon eller organ og vil ha en viktig funksjon i kunnskapsspredning fra konsultasjonsteamet og inn i egen organisasjon. Gjennom kunnskapsdeling, tverretattlig drøfting og erfaringsutveksling ønsker teamet å få økt kompetansen på fagfeltet og bli bedre til å samhandle i komplekse saker.</p> <p>Ansvar: Bærum kommune I samsvar med: Politiet, Skole, DPS, NAV, kommuneoverlegen, utekontakten, ungdom og fritid m.m. Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 2, 11 og 12</p>
Bærum kommune	<p>Tiltak 2 Dialogforum</p> <p>Videreføre Dialogforumet, 4 møter i året samt større samlinger der bestemte temaer tas opp.</p> <p>Ansvar: Bærum kommune I samarbeid med: Politiet Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 23</p>
Bærum kommune Oslo politidistrikt	<p>NY Tiltak 3 Tryggby</p> <p>Etablere et nettverk av sivilsamfunnsaktører, kommune og politi med formål om å forebygge hatefulle ytringer og hatkriminalitet i Bærum gjennom felles tiltaksutvikling.</p> <p>Ansvar: Bærum kommune I samarbeid med: Politiet, sivilsamfunnsaktører Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 23 og 9 og nasjonal strategi: 1</p>

Kunnskap og kompetanse

Kunnskapsgrunnlaget for lokalt forebyggende arbeid.

Nasjonale planer og strategier er førende for lokalt forebyggende arbeid. Ansvarsdeling og grenseoppgangene mellom stat og kommune for forebyggende tiltak er ikke absolutt eller entydig definert. Behov for lokale handlingsplaner, og deres innretning, styres av utfordringsbildet i den enkelte kommune. Bærum kommune og lokalt politi har gjort seg viktige erfaringer fra arbeidet med å forebygge ekstremisme de siste årene. Kunnskapsutvikling og kompetansen lokalt har blitt styrket parallelt med kunnskapsutvikling nasjonalt og internasjonalt. Det er gjort mer forskning de senere år og Bærum kommune og Oslo politidistrikt har samarbeidet med forskningsinstitusjoner og deltatt i samarbeidsnettverk som har bidratt til et mer kunnskapsbasert arbeid lokalt. Partene skal drive kontinuerlig erfaringsutveksling med nasjonale myndigheter, andre kommuner og andre land for å sikre gode og målrettede tiltak i arbeidet.

Etter terrorhendelsen i Bærum 10. august 2019 ble det oppnevnt et eget evalueringsutvalg som skulle evaluere politiets og PSTs håndtering av hendelsen. Formålet med evalueringen var å identifisere læringspunkter for forbedring. Læringspunkter fra evalueringen følges opp sentralt i Oslo politidistrikt og PST. Enkelte av læringspunktene preger denne revideringen.

I 2022 oppnevnte regjeringen en egen kommisjon, *Ekstremismekommisjonen*, som skal fremme anbefalinger for å forbedre landets evne til å forebygge radikaliserings og fremvekst av ekstremisme. Bærum kommunen og Oslo politidistrikt vil se hen til relevante anbefalinger som fremkommer i dette arbeidet.

Internasjonalt og nasjonalt samarbeid og forskning

Bærum kommune og Oslo politidistrikt deltar i flere i nettverk for erfaring- og kunnskapsutvikling både lokalt og nasjonalt. Bærum kommune og Oslo politidistrikt, Bærum deltar i Nordic Safe Cities. Dette nettverket er initiert av Nordisk ministerråd og skal bidra til å styrke det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme på tvers av skandinaviske byer. Initiativtakerne har satt to hovedmål for nettverket:

- Alle nordiske byer må være trygge for alle- ingen skal leve i frykt
- Vi vil forebygge og bekjempe all form for voldelig ekstremisme og radikaliserings

Nettverket skal bidra til nettverksbygging, kunnskapsdeling og kommunikasjon for politikere, ledere og profesjonelle praktikere på feltet i de ulike byene. I 2020 inngikk Nordic Safe Cities et samarbeid med Gjensidigestiftelsen og dannet konseptet Tryggby for de norske byene i nettverket. Tryggby prosjektet fordrer samarbeid med sivilsamfunnsaktører og danner grunnlaget for et bredere forebyggingsarbeid.

Kommunen deltar i et praktikernettsverk med andre byer og kommuner på Østlandet og Oslo mentornettsverk.

Kunnskap om hatefulle ytringer, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme

Hatefulle ytringer og hatkriminalitet har ulike former og uttrykk. Noe kan oppfattes hatefullt selv om det ikke var intensjonelt eller bevisst ytret eller uttrykt fra avsender. Bevissthet, kunnskap og kompetanse om hva som oppleves hatefullt, er fremmedgjørende eller frykttfremkallende er viktig for å forebygge og håndtere hat og hets. Kunnskap om grenseoppganger mot straffbare forhold og vurderinger knyttet til dette er viktig for håndtering av hatefulle ytringer og hatkriminalitet.

Kunnskap og kompetanse om risiko- og motivasjonsfaktorer knyttet til ekstremisme er en forutsetning for å kunne møte bekymringer og sette inn riktige tiltak. Det er viktig at ansatte i kommunen og politi har kompetanse om mulige bekymringstegn og håndtering av disse.

Riktig kompetanse om fenomenet vil også kunne motvirke en mulig mistenkeliggjøring/stigmatisering av grupper eller atferd. En slik stigmatisering kan igjen bidra til økt polarisering og marginalisering. Utgangspunktet er å gi ansatte grunnleggende fenomenkunnskap for å kunne

avdekke hva som bør vekke bekymring.

Skoler og fritidsarenaer er viktige arenaer for å avdekke og håndtere bekymringer. Kommunen skal sikre at kommunale tjenester er rustet til å håndtere og følge opp bekymringer knyttet til ekstremisme.

Politiet og Bærum kommune har utarbeidet en veileder med konkrete retningslinjer for håndtering ved bekymring. Denne skal oppdateres jevnlig og gjøres kjent for alle aktører som arbeider i kommunen og befolkningen generelt. Nasjonalt, og forankret i regjeringens handlingsplan for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, har Regionalt senter for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS Øst) utviklet en nettressurs for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme og håndtering ved bekymring: Forside | Utveier, URL- adressen: [Forebygging av ekstremisme og radikaliserings | Et nettsted fra RVTS \(utveier.no\)](https://utveier.no/forebygging-av-ekstremisme-og-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme)

Bærum kommune Oslo politidistrikt	<p>Tiltak 4 Erfaringsutveksling og kunnskap</p> <p>Kommunen og politiet skal sikre erfaringsutveksling og kompetanseoppdatering på relevante tema lokalt, nasjonalt og internasjonalt for å sikre at arbeidet blir kunnskapsbasert. Kommunen og politiet opprettholder deltakelse i aktuelle nettverk og kontakt med forskermiljøer og skal videre søke samarbeid med forskningsinstitusjoner for kvalitetssikring av arbeidet.</p> <p>Ansvar: Bærum kommune og politiet I samarbeid med: Politiet, kommuner, andre land, forskningsinstitusjoner og kompetansesentre Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 29</p>
Bærum kommune Oslo politidistrikt	<p>Tiltak 5 Kompetanseheving</p> <p>Kommunen og politiet arrangerer årlig en fagdag med fokus på forebygging av hatefulle ytringer, hatkriminalitet og ekstremisme for førstelinjen i kommunen, politiet og fylkeskommunen.</p> <p>I tillegg skal ansatte i kommunen og politiet tilbys kunnskapsdeling på fagdager, foredrag om risiko-, sårbarhetsfaktorer og bekymringstegn.</p> <p>Ansvar: Bærum kommune og politiet I samarbeid med: Eksterne aktører Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 10</p>

Tidlig innsats og forebygging

Bærum kommune skal sikre trygge og inkluderende miljøer i barnehage og skole, preget av mestring og medvirkning. Disse perspektivene er nedfestet både i barnehagens rammeplan og i opplæringsloven for grunnskole og videregående skole og er grunnleggende for det forebyggende arbeidet.

Overordnet del av læreplanverket, innført ved Kunnskapsløftet i 2020, utdyper verdigrunnlaget og grunnprinsipper for grunnskoleutdanningen i Norge. Her vektlegges kritisk tenkning og kunnskap om identitet, kulturelt mangfold, demokrati og medvirkning. Dette underbygger viktigheten av skolen som arena i det generelle forebyggende arbeidet rettet mot hat og ekstremisme. Kapittel 9a i Opplæringsloven lovfester elevens rett til et godt og trygt skolemiljø. I dette ligger det også at Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering.

Flere rapporter viser til at barn og unge opplever rasisme og hatefulle ytringer i skolen⁷. Skolen er både arena for negative erfaringer og den viktigste arena for å motvirke disse.

Forebyggende arbeid rettet mot hatytringer, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme kan styrkes ved økt kunnskap, bevissthet og refleksjon rundt disse temaene i skolen. Det er utviklet flere læringsressurser til dette formålet og nasjonalt er tiltaket forankret i regjeringens handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme og regjeringens strategi mot hatefulle ytringer. Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) har blant annet utviklet DEMRA (Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme).

I tillegg til læringsressurser tilbyr flere eksterne aktører skolebesøk, blant annet HL senteret, 22.juli senteret og Utøya. I 2022 åpnet stiftelsen 10. august et minne- og læringscenter i tilknytning til Al Noor moskeen i Bærum. Senteret skal bidra til å bedre dialogen om ekstremisme, vold og hat i alle slags miljøer, og utforske hvordan radikalisering skjer, og hvordan den kan forebygges. Senteret har skoleelever og barn og unge som sin viktigste målgruppe. Kommunen oppmuntrer og tilrettelegger for at elever på ungdomsskolen i Bærum kan besøke 10. august-senteret, 22. juli-senteret, Utøya og/eller Grinimuseet.

I en studie fra 2021 ved Senter for ekstremismeforskning (C-Rex) om Ungdom og ekstremisme⁸, undersøkes blant annet ungdoms villighet til bruk av vold for å oppnå oppmerksomhet eller skape en samfunnsendring i Norge. De aller færreste oppgir å støtte bruk av vold. Sett i lys av flere faktorer, er det kun det å ha hatt undervisning om kritisk tenkning og demokratiske verdier i skolen som har en egen selvstendig påvirkning på om deltagerne er villige eller ikke villige til å forsvare bruk av vold.

Det er viktig å påpeke at skolen skal være en trygg arena for meningsbryting. Det skal være rom for dialog og for ulike meninger. Elever som uttrykker seg fordomsfullt eller kommer med ekstreme ytringer skal imøtekommes på en inkluderende måte, og ikke skyves ut av fellesskapet. Dette kan forsterke fordommer og bidra til marginalisering og utenforskap.

Bærum kommune	Tiltak 6 Undervisningsopplegg Alle ungdomsskoler planlegger og gjennomfører undervisning og læringsaktiviteter som understøtter demokratiforståelse og inkludering, og som bidrar til kunnskap om, og holdninger til ekstremisme, hatytringer og gruppefiendtlighet. Skoler benytter eksterne aktører ved behov. Ansvar: Skole Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 7 og nasjonal strategi: 6 og 7
------------------	---

7 [Unicef rapport 2022: Hva mener barn og unge om rasisme, Lytt-til-oss_minoritetsungdoms-opplevelser-av-rasisme-i-Innlandet.pdf](#)

8 [2022, Haugstvedt, Håvard og Bjørge, Tore c-rex-rapport-2-2022-ungdom-og-ekstremisme.pdf \(uio.no\)](#)

Hatefulle ytringer på arbeidsplassen

Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer viser til arbeidsplassen som en arena der hatefulle ytringer utspiller seg. Noen yrker er mer utsatt for hatefulle ytringer og trakassering enn andre. I strategien påpekes det at: *Arbeidsgivere må bli bevisste på hvilke plikter de har, slik at de kan inkludere arbeidet mot hatefulle ytringer i det systematiske arbeidet med helse, miljø og sikkerhet.* Arbeidsmiljøloven sikrer arbeidstakeres rett til et trygt arbeidsmiljø. Begrepet «Hatefulle ytringer» benyttes ikke direkte i lovgivningen, men vil falle inn under *trakassering*.

Rapportering av hatkriminalitet i Oslo politidistrikt viser til at flere forhold av hatkriminalitet i arbeidslivet knytter seg til bransjer som taxinæringen, ansatte på utesteder/vektene, eller vold mot/forulemping av polititjenesteperson på grunn av betjentens (antatte eller faktiske) etnisitet, religion eller seksuelle orientering. I Tryggbym-kartleggingen ble det gjort intervjuer av personer som jobber innenfor mer «utsatte» arbeidsgrupper i Bærum. Flere bekreftet at de har vært utsatt for hets, sjikane og trusler på bakgrunn av etnisitet eller religion. Det fremkommer også i kartleggingen at flere opplever mangelfulle rutiner for håndtering av hatefulle ytringer som skjer på jobb, og at få velger å melde ifra videre til arbeidsgiver eller eventuelt politiet.

I Tryggbym-kartleggingen sier informantene at utøvere av hatefulle ytringer strekker seg fra barn og unge, til voksne og eldre. De påpeker videre at utøverne kan være ansatte i det offentlige hjelpeapparatet, som assistenter, lærere, ansatte ved NAV og leger, til fulle og ruspåvirkede mennesker på gata eller kunder.

Bærum kommune og Oslo politidistrikt som arbeidsplasser kan være åsted for hatefulle ytringer; både som mottakere i en tjenesteyter perspektiv, som arbeidstakere i et arbeidsmiljø og som potensielle utøvere av hatefulle ytringer, hets eller diskriminering.

Bærum kommune Oslo politidistrikt	<p>NY Tiltak 7 Forebygging og håndtering av hatefulle ytringer på arbeidsplassen</p> <p>Bærum kommune og Oslo politidistrikt vurderer behov for bedre rutiner knyttet til håndtering og forebygging av hatefulle ytringer på egne arbeidsplasser som arbeidsgiver og som tjenesteyter. Bærum kommune og Oslo politidistrikt initierer et samarbeid med lokalt næringsliv om forebygging og håndtering av hatefulle ytringer på arbeidsplassen.</p> <p>Ansvar: Bærum kommune og politiet I samarbeid med: lokalt næringsliv I samsvar med nasjonal strategi: 14 og 15</p>
--------------------------------------	--

Oppfølging av konkrete bekymringer og saker

Hatefulle ytringer, hatprat, holdninger, og hatkriminalitet kan komme til uttrykk og handling i skolen, på arbeidsplassen, i kontakt med offentlige tjenester, i det offentlige rom, på kollektivtransport m.m. Hva som oppleves som hatefullt og skaper utrygghet har en subjektiv dimensjon. Like fullt er enkelte ytringer og handlinger klart hatefulle og kan rammes av straffeloven. Bærum kommune og politiet i Bærum vil utarbeide en veileder for håndtering av hatefulle ytringer og hatkriminalitet som skisserer mulige handlingsalternativer basert på blant annet opplevelse, alvorlighetsgrad, involverte, åsted m.m. Det er få som velger å anmelde hatkriminalitet i Bærum. Det antas at det er mørketall. Tryggbykartleggingen viser at det er behov for kunnskap om lovverket knyttet til hatkriminalitet, og at tillitt til politiet er viktig for å gå til anmeldelsesskritt.

Bærum kommune og Oslo politidistrikt har utarbeidet en veileder for håndtering av bekymringer knyttet til radikaliserings og ekstremisme. Ansatte skal vite hva de skal foreta seg, og hvem de kan kontakte ved bekymring. Det samme gjelder for befolkningen i Bærum generelt. Veilederen skal oppdateres og varslingspunkt og hjelpeinstanser for håndtering skal fremgå av denne. Nasjonalt, forankret i regjeringens handlingsplan for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, utredes mulighetene for at politiet, PST og kriminalomsorgen skal ta i bruk standardiserte risikovurderingsverktøy for å vurdere risiko for bruk av vold relatert til radikaliserings og ekstremisme. Tiltaket vil kunne påvirke vurdering og håndtering av bekymringer lokalt.

Utsatte for hatkriminalitet skal få tilbud om systematisk oppfølging gjennom *Trygghetsprogrammet*. Hovedmålet med programmet er at utsatte skal få tilbake sin trygghetsfølelse i det offentlige rom. Bærum kommune har et bredt spekter av tjenester som er relevante for forebygging av ekstremisme. Det er ikke én tjeneste i kommunen eller politiet som har ansvar for oppfølging av individer det knyttes bekymring til. Samordning og koordinering rundt enkeltsaker er ofte nødvendig da sakene er komplekse.

Nasjonalt og internasjonalt har mentorordninger blitt benyttet i oppfølging av individer definert som i risikozonen for radikaliserings og ekstremisme. Oppfølgingen bygger typisk på prinsipper om hjelp og støtte til å mestre eget liv. En utsatt ungdom/ ung voksne kan trenge støtte til å avklare egne ressursmuligheter og alternative handlingsmønstre på flere felt, innen helse, utdanning, familieforhold, jobb, venner nettverk m.m. I tråd med dette, piloterte Bærum kommune i 2016 en mentorordning for å styrke arbeidet med å forebygge utenforskap. Erfaringene fra mentorordningen i Bærum viste at det var vanskelig å definere et tydelig mandat og målgruppe, samt sikre lovmessige og praktiske rammer, for ordningen. Kommunen overførte ressursene fra mentorordningen til Utekontakten i 2017 for å sikre et bredere fag- og kompetansemiljø med et omforent mandat. Bærum kommune har valgt å benytte eksisterende tjenester i oppfølging av individer i risikogruppen og tilrettelegge for kunnskap og veiledning i komplekse saker.

Politiet benytter faste maler for samtale for å avklare og følge opp bekymringer.

Kommune og politi har ulike roller i forebyggingsarbeidet og tillitten til begge aktører avhenger av en bevissthet til denne rolleforståelsen. Det er viktig å understreke at identifisering av bekymring og igangsetting av tiltak kan virke mot sin hensikt og forsterke personers tilbøyelighet til voldelig ekstremisme og radikaliserings. Kommune og politi må trå varsomt for å unngå stigmatisering, mistillit og krenkelse.

Deling av informasjon grunnet taushetspliktlovgivning kan være et hinder for tverrfaglig samarbeid. Som hovedsak bes det om samtykke for all informasjonsutveksling om enkeltindivider som utgis på tvers av tjenester. Det gjelder også for saker som omhandler bekymringer knytte til radikaliserings og voldelig ekstremisme. I komplekse saker med høy grad av bekymring kan det være krevende for tjenestene å vurdere om unntaksbestemmelsene i lovgivningen om taushetsplikt kan gjøres gjeldende. Dette gjelder også melding/ varslings og deling av informasjon på tvers av politi og kommune. Bærum kommune og politiet skal bidra til at det utvikles en veileder, til bruk i tjenestene, som tydeliggjør lovverket på dette feltet.

<p>Bærum kommune Oslo politidistrikt</p>	<p>NY Tiltak 8 Håndtering av hatefulle ytringer og hatkriminalitet Bærum kommune og Oslo politidistrikt utarbeider en veileder for håndtering av hatefulle ytringer og hatkriminalitet. Ansvar: Bærum kommune og Oslo politidistrikt</p>
<p>Bærum kommune Oslo politidistrikt</p>	<p>Tiltak 9 Tett og individuell oppfølging Bærum kommune og Oslo politidistrikt skal gjennom etablerte tjenester og tiltak sikre at utsatte personer, og eventuelle pårørende, får tett og koordinert oppfølging. Ansvar: Bærum kommune og Oslo politidistrikt I samarbeid med: Relevante statlige og fylkeskommunale aktører, kompetansesenter for vold og traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS øst)</p>
<p>Oslo politidistrikt</p>	<p>Tiltak 10 Veileder ved bekymring og kontaktinformasjon Politiet, i samarbeid med kommunen, har utarbeidet en lokal veileder til bruk ved bekymring for ekstremisme. Denne tar utgangspunkt i SaLTo sin veileder (sammen lager vi et trygt Oslo) og gjøres kjent for ansatte i kommunen, politiet, fylkeskommunen, frivillige organisasjoner, trossamfunn, befolkningen generelt m.m. Ajournført oversikt med kontaktinformasjon for personer som skal kontaktes ved bekymring gjøres tilgjengelig på kommunens nettsider. Ansvar: Politiet I samarbeid med: Bærum kommune Samsvar med tiltak i nasjonal HP:6</p>
<p>Oslo politidistrikt</p>	<p>Tiltak 11 Trygghetsprogrammet Systematisk oppfølging av unge som er utsatt for vold eller hatkriminalitet. Programmet fokuserer på å gjenopprette offerets trygghet i det offentlige rom. En utsatt vil få tilbud om samtale og oppfølging ved bruk av en trygghetsguide fra politiet eller kommunen. Ansvar: Politiet I samarbeid med: Bærum kommune</p>
<p>Oslo politidistrikt</p>	<p>Tiltak 12 Bekymringssamtale og avklaringsamtale Bekymringssamtalen er et strukturert verktøy for politiets samtaler med unge og deres foresatte om risikoatferd og kriminalitet. Samtaleverktøyet brukes for å kartlegge og identifisere risiko- og beskyttelsesfaktorer i den unges liv med tanke på kriminalitet. Ved bekymring for radikaliserings og voldelig ekstremisme kaller politiet inn til en avklaringsamtale. Dette er en videreutvikling av bekymringssamtalen. Dersom personen det er knyttet bekymring til er under 18 år, inviteres foreldrene også inn i samtalen. Avklaringsamtalen er frivillig og utføres etter egen mal. Ansvar: Politiet</p>
<p>Bærum kommune Oslo politidistrikt</p>	<p>NY Tiltak 13 Veileder for vurdering av taushetsplikt og informasjonsdeling Det utarbeides en veileder lokalt eller nasjonalt for vurdering av taushetsplikt og informasjonsdeling. Ansvar: Bærum kommune og politiet I samarbeid med: Bærum kommune Samsvar med tiltak i nasjonal HP:6</p>

Oppfølging av individer ved brudd med ekstreme miljøer

I samarbeid med politi og PST kan Bærum kommune stå ovenfor utfordringer knyttet til utreise og reintegrering av hjemvendte individer som har oppholdt seg i ekstreme miljøer og hjemvendte fremmedkrigere. Dette kan også dreie seg om barn under 15 år. Hjemvendte fremmedkrigere vil bli straffeforfulgt ved ankomst Norge. Dette gjelder også personer som ikke aktivt har deltatt i militær-virksomhet, men som har vært tilknyttet en terrororganisasjon.

Personer som vender tilbake fra ekstreme miljøer i utlandet og som kan bli eller er en del av et ekstremt miljø, fordrer tett oppfølging fra ulike myndigheter. Erfaringer fra internasjonalt arbeid viser at reintegreringstiltak er mest suksessfulle når de skreddersys den enkelte og er tilpasset den lokale konteksten. Det er avgjørende at personen får oppfølging av personer som nyter tillitt, samt å spille på viktige ressurspersoner i personens nettverk. Reintegrering kan omfatte tiltak på flere felt innen helse, utdanning, jobb, økonomi, sosiale nettverk og familie. Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har fått i oppdrag å bistå helsetjenesten i sin region med tema rundt ekstremisme og vil være en naturlig samarbeidspartner for kommunen i dette arbeidet.

Hatytringer og hatkriminalitet vil straffefølges dersom handlingene er straffbare etter gjeldende lovhjemler.

Bærum kommune	<p>Tiltak 14 Rutine for oppfølging av hjemvendte</p> <p>Det er utarbeidet felles rutiner for oppfølging av hjemvendte. Rutinen inneholder definert ansvar, roller og samarbeid. Rutinen revideres jevnlig.</p> <p>Ansvar: Bærum kommune I samarbeid med: Kriminalomsorgen Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 23</p>
---------------	--

Oslo politidistrikt	<p>Tiltak 15 Oppfølging av personer som har deltatt i kamphandlinger i utlandet (fremmedkrigere)</p> <p>PST har hovedansvaret for oppfølging og koordinering av arbeidet med mulige fremmedkrigere. PST holder radikaliseringskontakten orientert i forbindelse med dette arbeidet. Radikaliseringskontakten varsler kommunen når kommunen kan bidra til å svekke rekruttering til det ekstremistiske miljøet, eller bidra med tiltak i forhold til tilbakeføring og hjemkomst.</p> <p>Ansvar: Politiet og PST I samarbeid med: Bærum kommune, kriminalomsorgen Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 23</p>
---------------------	--

Foreldre og foresatte

Foreldre spiller en viktig rolle i det generelle forebyggingsarbeidet for å sikre barn og unges oppvekstsvilkår. Samtidig kan de spille en sentral rolle i saker med bekymring for at barn og unge trekkes mot ekstreme miljøer.

Ved å styrke involveringen fra foreldre er mulighetene for å avdekke og håndtere egne barns mulige utfordringer større. Samarbeid mellom skole og foreldre er en viktig del av dette arbeidet. Kunnskap og informasjon om hva som er «normal ungdomsadfærd» og hva som bør vekke bekymring, inngår i dette arbeidet. Foreldre skal vite hva de skal foreta seg, og hvor de kan henvende seg, dersom de har bekymringer ovenfor egne barn knyttet til ekstremisme. *Veileder ved bekymring* vil innrettes til å gjelde befolkningen generelt, i tillegg til tjenesteapparatet.

Bærum kommune	<p>Tiltak 16 Foreldreveileder</p> <p>Foreldreverktøy som er laget i samarbeid mellom Bærum kommune og foreldre for å avdekke bekymring for egne barn, oppdateres og tilgjengeliggjøres på nettsider og ved kommunale tjenester.</p> <p>Ansvar: Bærum kommune I samarbeid med: Frivillige organisasjoner og politiet Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 19</p>
------------------	--

Internettets betydning for hatytringer, hatkriminalitet og radikaliserings

En rapport utgitt ved Politihøgskolen på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet⁹ viser at det finnes lite forskning på nettekstremisme, også internasjonalt. Rapporten konkluderer forholdsvis sikkert med at betydningen av sosiale medier for rekruttering og radikaliserings hittil har vært under-vurdert. Sosiale medier har en svært viktig funksjon for disse formålene da de tilrettelegger for at rekruttering skjer svært effektivt.

Videre finner forskerne at deltakelse som medlem på ekstremistiske fora har en identitetsbyggende effekt som ekstremist. Effekten antas å gjøre seg gjeldende uavhengig av om personen utviser aktiv deltakelse i debatter eller ei. Dersom deltakelse på sosiale medier er et fullverdig substitutt for fysisk møte kan det være en rimelig hypotese at potensialet for radikaliserings er mye større enn tidligere antatt (Ibid.).

En rapport skrevet av likestillings og diskrimineringsombudet fremhever at for alle former for hatytringer, har den økende bruken og tilgjengeligheten av sosiale medier, ført til at hatytringer spres raskt og når stadig flere¹⁰. Samtidig viser Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR)¹¹sin gjennomgang av kommunenes arbeid med forebygging av radikaliserings og ekstremisme at det er gjort lite for å forebygge radikaliserings på nett.

Fra og med 2018 har alle elever i Bærum brukt nettbrett i undervisningen. Ved innførelsen av digitale læringmidler har skolene styrket arbeidet med digital dannelse og nettvett og gjennomfører ulike aktiviteter som understøtter denne opplæringen.

Bærum kommune	Tiltak 17 Forebygging på nett Skolene arbeider kontinuerlig med digital dannelse og nettvett. Ansvar: Skole Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 28
---------------	--

Bærum kommune	Tiltak 18 Håndtering hatkriminalitet på nett Kommunens ansatte varsler lokalt politi, Kripos eller PST dersom de avdekker hatkriminalitet eller ekstremisme på nett. Håndtering vil beskrives nærmere i <i>Veileder ved bekymring</i> Ansvar: Bærum kommune I samarbeid med: Politiet Samsvar med tiltak i nasjonal HP: 27
---------------	--

9 Inger Marie Sunde (red). 2013. Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme på internett. PHS Forskning nr. 1. Politihøgskolen.

10 Likestillings- og diskrimineringsombudets rapport. 2015. Hatytringer og hatkriminalitet

11 Stian Lid, Marte Winsvold, Susanne Søholt, Stig Jarle Hansen, Geir Heierstad, Jan Erling Klausen, Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. (2016) NIBR-rapport 2016:12

Sikkerhet og beredskap

Ekstremisme kan i ytterste konsekvens gi utslag i terror. Ved et terroranslag lokalt eller nasjonalt vil kommunens beredskap- og krisehåndtering kobles inn. Den myndighet som har ansvaret for en sektor eller funksjon til daglig har også ansvaret for å iverksette tiltak i kriser. Den organisasjon man opererer med under krisen, skal være mest mulig lik den man har til daglig. I arbeidet mot ekstremisme vil kommunen sikre en nødvendig dialog og informasjonsflyt mellom beredskap og forebyggende instanser i henhold til endringer i utfordringsbildet og oppståtte situasjoner. Kommunen vurderer fortløpende, i nært samarbeid med politiet, nødvendige sikkerhets- og beredskapstiltak i tilknytning til ekstremisme.

Bærum kommune	<p>Tiltak 19 Forebygging og beredskap</p> <p>Representanter fra kommune og politi som arbeider i det forebyggende sporet, har jevnlig møter med beredskapsansvarlig i kommunen og beredskapsansvarlig i politiet for å sikre at begge parter er oppdatert på utfordringsbildet.</p> <p>Ansvar: SLT-koordinator og beredskapsansvarlig</p> <p>I samarbeid med: Politiet</p>
------------------	---

Tiltaksoversikt

* Kolonnen til venstre definerer ansvarsfordeling av tiltak mellom Bærum kommune (BK) og Oslo politidistrikt (OPD)

* Revisjon	SAMORDNING OG KOORDINERING		
NY	BK & OPD	Tiltak 1	Konsultasjonsteam ekstremisme Bærum
	BK	Tiltak 2	Dialogforum
NY	OPD	Tiltak 3	Tryggby
KUNNSKAP OG KOMPETANSE			
	BK & OPD	Tiltak 4	Erfaringsutveksling og kunnskap
	BK & OPD	Tiltak 5	Kompetanseheving
TIDLIG INNSATS OG FOREBYGGING			
	BK	Tiltak 6	Undervisningsopplegg
HATEFULLE YTRINGER PÅ ARBEIDSPLASSEN			
NY	BK & OPD	Tiltak 7	Forebygging og håndtering av hatefulle ytringer på arbeidsplassen
OPPFØLGING AV KONKRETE BEKYMRINGER OG SAKER			
NY	BK & OPD	Tiltak 8	Håndtering av hatefulle ytringer og hatkriminalitet
	BK	Tiltak 9	Tett og individuell oppfølging
	OPD	Tiltak 10	Veileder ved bekymring og kontaktinformasjon
	OPD	Tiltak 11	Trygghetsprogrammet
	OPD	Tiltak 12	Bekymringssamtale og avklaringssamtale
NY	BK	Tiltak 13	Veileder for vurdering av taushetsplikt og informasjonsdeling
OPPFØLGING VED UTREISE, HJEMKOMST OG BRUDD MED EKSTREME MILJØER			
	BK	Tiltak 14	Rutine for oppfølging av hjemvendte
	OPD	Tiltak 15	Oppfølging av personer som har deltatt i kamphandlinger i utlandet(fremmedkrigere)
FORELDRE OG FORESATTE			
	BK	Tiltak 16	Foreldreveileder
INTERNETTS BETYDNING FOR HATYTRINGER, HATKRIMINALITET OG RADIKALISERING			
	BK	Tiltak 17	Forebygge radikaliserings på nett
	BK	Tiltak 18	Håndtering kriminalitet på nett
FOREBYGGING OG BEREDSKAP			
	BK & OPD	Tiltak 19	Forebygging og beredskap

Lovverk

Ytringsfrihet (Grunnloven § 100)

Ytringsfrihet skal det vere. Ingen kan haldast rettsleg ansvarleg for å ha motteke eller komme med opplysningar, idear eller budskapar om det ikkje let seg forsvare halde opp imot den grunnleggjande ytringsfriheten har i sanningssøking, demokrati og den frie meiningsdanninga til individet. Det rettslege ansvaret skal vere fastsett i lov.

Alle har rett til å ytre seg frimodig om statsstyringa og kva anna emne som helst. Det kan berre setjast slike klårt definerte grenser for denne retten der særleg tungtvegande omsyn gjer det forsvareleg halde opp imot grunnleggjande ytringsfriheten.

Førehandssensur og andre førebyggjande åtgjerder kan ikkje nyttast om det ikkje trengst for å verne born og unge mot skadeleg påverknad frå levande bilete. Brevsensur kan ikkje setjast i verk anna enn i anstaltar.

Alle har rett til innsyn i dokumenta til staten og kommunane og til å følgje forhandlingane i rettsmøte og folkevalde organ. Det kan i lov setjast grenser for denne retten av omsyn til personvern og av andre tungtvegande grunnar.

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for eit ope og opplyst offentleg ordsifte.

Hatefulle ytringer (straffeloven § 185)

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a. hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- b. religion eller livssyn,
- c. seksuelle orientering,
- d. kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, eller
- e. nedsatte funksjonsevne.

Hatkriminalitet

Hatkriminalitet er straffbare handlinger begått mot personer på grunn av deres religion, etnisitet, kjønnsidentitet, funksjonsevne m.v. Straffeloven 1902 hadde bestemmelser om dette i § 135 a. I straffeloven 2005 kriminaliseres ikke bare direkte hatefulle ytringer, se § 185, eller diskriminerende handlinger, se § 186. I tillegg vil en rekke andre ordinære straffebud, så som kroppskrenkelse, trusler og skadeverk kunne vurderes som grove når de er begrunnet i fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion, homofile orientering eller nedsatt funksjonsevne. Dermed vil en strengere strafferamme kunne anvendes. Straffeloven 2005 § 77 fastsetter også at slike motiver hos en gjerningsmann skal kunne anvendes som et straffskjerpene moment innenfor strafferammen ved alle typer lovbrudd. Foruten religion og livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering og funksjonsevne, nevner § 77 også andre forhold som støter an mot grupper med et særlig behov for vern.

Diskriminering (straffeloven § 186)

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som i ervervsmessig eller liknende virksomhet nekter en person varer eller tjenester på grunn av personens:

- a. hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- b. religion eller livssyn,
- c. seksuelle orientering,

- d. kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, eller nedsatte funksjonsevne, såfremt nektelsen ikke skyldes manglende fysisk tilrettelegging.

På samme måte straffes den som av en slik grunn nekter en person adgang til en offentlig forestilling, oppvisning eller annen sammenkomst på de vilkår som gjelder for andre.

Terror

Terrorhandlinger (straffeloven § 131)

En straffbar handling som anses som terrorhandling og straffes med fengsel inntil 21 år dersom den er begått med terrorhensikt som nevnt i annet ledd.

Terrorhensikt foreligger dersom en handling som nevnt i første ledd begås i den hensikt

- a) å forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i samfunnet, som for eksempel lovgivende, utøvende eller dømmende myndighet, energiforsyning, sikker forsyning av mat eller vann, bank- og pengevesen eller helseberedskap og smittevern,
- b) å skape alvorlig frykt i en befolkning, eller
- c) urettmessig å tvinge offentlige myndigheter eller en mellomstatlig organisasjon til å gjøre, tåle eller unnlate noe av vesentlig betydning for landet eller organisasjonen, eller for et annet land eller en mellomstatlig organisasjon.
- Den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som nevnt i første ledd eller § 132, og foretar handlinger som legger til rette for og peker mot gjennomføringen, straffes for forsøk. Forsøket straffes mildere enn fullbyrdet overtredelse. § 16 annet ledd gjelder tilsvarende.

Deltakelse i militær virksomhet i væpnet konflikt i utlandet (straffeloven § 145)

Den som på rettsstridig måte deltar i militær virksomhet i en væpnet konflikt i utlandet, straffes med fengsel inntil 6 år, med mindre vedkommende deltar på vegne av en statlig styrke.

Den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som nevnt i første ledd, og påbegynner sin reise til området eller foretar andre handlinger som legger til rette for og peker mot gjennomføringen, straffes for forsøk. Forsøket straffes mildere enn fullbyrdet overtredelse. § 16 annet ledd gjelder tilsvarende.

Oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger (straffeloven)

Med fengsel inntil 6 år straffes den som

- a) offentlig oppfordrer noen til å iverksette en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144,
- b) rekrutterer noen til å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144,
- c) gir opplæring i metoder eller teknikker som er særlig egnet til å utføre eller bidra til utførelsen av en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144, med forsett om at ferdighetene skal brukes til dette, eller
- d) lar seg lære opp i metoder eller teknikker som er særlig egnet til å utføre eller bidra til utførelsen av en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144, med forsett om å bruke ferdighetene til dette eller med forsett om at opplæringen gis med dette for øyet.

Straff for deltakelse mv. i en terrororganisasjon (straffeloven § 136 a)

Med fengsel inntil 6 år straffes den som danner, deltar i, rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk eller annen materiell støtte til en terrororganisasjon, når organisasjonen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler.

TRYKT I NORGE

Design & trykk, Arba Grafisk

Arba.no

Svanemerket trykksak, 2041 0836